

Вікторія Меньяло –
Запорізький національний університет (м. Запоріжжя)

Визначення сутності поняття «дослідницько-інноваційна діяльність» в контексті професійної підготовки висококваліфікованих фахівців

Проведено теоретичний аналіз понять «діяльність», «дослідницька діяльність», «інноваційна діяльність», на підставі якого розкрито сутність феномену «дослідницько-інноваційна діяльність», а також запропоновані авторські визначення термінів «дослідницька діяльність», «інноваційна діяльність»

Ключові слова: дослідницька діяльність, інноваційна діяльність, дослідницько-інноваційна діяльність.

Постановка наукової проблеми та її значення. В сучасних умовах трансформації всієї соціально-економічної системи України та наближення її до європейських стандартів особлива увага приділяється реформуванню вищої освіти, яка повинна забезпечити підготовку кадрів для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни. Як зазначено у Законі України «Про вищу освіту», одним з основних завдань вищих навчальних закладів є забезпечення органічного поєднання освітньої, наукової та інноваційної діяльності з метою підготовки фахівців інноваційного типу. По відношенню до третього освітньо-наукового рівня, відповідно до Національної рамки кваліфікацій, це означає, що майбутні фахівці повинні оволодіти такою інтегральною компетентністю як «здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності» [1].

З метою забезпечення високоякісної підготовки аспірантів до дослідницько-інноваційної діяльності потрібно чітко уявляти собі зміст, види і форми такої підготовки, але на початок представляється доцільним розкрити сутність самого феномену «дослідницько-інноваційна діяльність», який до цього часу не має чіткого визначення а ні у науково-педагогічній літературі, а ні у нормативних документах.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проведений аналіз наукових праць та дисертаційних досліджень щодо модернізації вищої освіти (В. Андрущенко, М. Згуровський, В. Козаков, К. Корсак, В. Куценко, Л. Ващенко, Л. Даниленко, І. Зязюн, О. Сисоєва, С. Ніколаєнко, В. Огнев'юк, О. Мещанінов, В. Садовничий, М. Степко, та ін.), підготовки майбутніх фахівців до дослідницької (М. Князьян, Є. Кулик, В. Степашко, О. Микитюк, О. Рогозіна, Н. Базелюк, Ю. Соляніков, Ф. Галуліна та ін.) та інноваційної діяльності (В. Кремень, О. Шапран, І. Гавриш, А. Землянкін, Н. Романенко, І. Богданова та ін.) засвідчив, що в них висвітлюються різні аспекти дослідницької та інноваційної підготовки майбутніх фахівців до цих видів діяльності. Питання щодо необхідності формування фахівців дослідницько-інноваційного типу вперше піднімається у наукових працях Ж. Таланової, В. Лугового, а саме поняття «дослідницько-інноваційна діяльність» набуває широкого вживання після опублікування Білої книги національної освіти України, в якій дослідницько-інноваційна діяльність зазначається як одна зі складових діяльності вищого навчального закладу в цілому та науково-педагогічних працівників зокрема [2]. Надалі ж цей термін було використано в нормативних документах, що регулюють освіту в Україні: Національній рамці кваліфікацій та Законі України «Про вищу освіту».

Але на сьогоднішній день практично немає робіт, які розкривають сутність цього феномену у педагогічній науці, тому вирішення цієї проблеми є вельми актуальним завданням.

Мета і завдання статті. Метою даної статті є розкриття поняття «дослідницько-інноваційна діяльність» шляхом проведення теоретичного аналізу таких понять як «діяльність», «дослідницька діяльність», «інноваційна діяльність» та встановлення взаємозв'язків між ними.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Етимологічно словосполучення «дослідницько-інноваційна діяльність» отримано шляхом додавання до іменника «діяльність» складного прикметника «дослідницько-інноваційна», компоненти якого синтаксично є відносними прикметниками, які визначають відношення до

іменника і є його рівноправними ознаками; відповідно, характеризують різні види діяльності: дослідницьку та інноваційну.

Такі ознаки можуть бути однорідними та неоднорідними [3]. Перший випадок реалізується, якщо вони характеризують одну якість предмета; тоді при трансформації складного прикметника між його компонентами можна поставити сурядні сполучники «та, і».

Особливістю неоднорідних означень є те, що вони послідовно уточнюють об'єкт, тому зазвичай використовуються у суворо визначеній послідовності (їх не можна змінювати місцями). В цьому випадку між складовими елементами складного прикметника можна поставити сурядні сполучники «не лише...але й...».

Щоб однозначно визначити, який варіант реалізується в нашому випадку, необхідно з'ясувати, однорідними чи неоднорідними виступають такі ознаки діяльності як дослідницька та інноваційна, що потребує окремого теоретичного аналізу понять «дослідницька діяльність» та «інноваційна діяльність».

З позиції педагогічної науки діяльність розглядається як активна взаємодія людини з навколишнім світом, у процесі якої вона виступає як суб'єкт, що цілеспрямовано впливає на об'єкт і задовольняє таким чином свої потреби. За визначенням Я. Крушельницької [4], діяльність – це форма активного відношення людини до дійсності, спрямована на досягнення свідомо поставлених цілей, які пов'язані зі створенням суспільно значущих (матеріальних і духовних) цінностей та засвоєнням суспільного досвіду.

Як свідчить теоретичний аналіз, проведений автором роботи [5, с.118], категорія "дослідницька діяльність" почала використовуватися у психолого-педагогічній літературі у 80-х роках минулого століття. Серед психологів, які займалися вивченням цього поняття, можна відзначити С. Рубінштейна, А. Леонтьєва, І. Зимню, О. Леонтовича, О. Обухова та ін.; свій внесок у педагогічну науку з точки зору розкриття змісту категорії «дослідницька діяльність» зробили такі науковці як Т. Голуб, М. Князян, О. Новиков, І. Попова, Н. Рашидова, Н. Сичкова, Є. Шашенкова та ін.

Найбільш повне визначення цього поняття, на нашу думку, наведено у роботі [6, с. 5]: «Дослідницька діяльність - це специфічна людська діяльність, яка регулюється свідомістю і активністю особистості, спрямована на задоволення пізнавальних, інтелектуальних потреб, продуктом якої є нове знання, отримане відповідно до поставленої мети, об'єктивних законів і наявних обставин, що визначають реальність і досяжність мети. Визначення конкретних способів і засобів дій, через постановку проблеми, вичленення об'єкта дослідження, проведення експерименту, опис і пояснення фактів, отриманих в експерименті, створення гіпотези (теорії), прогнозування і перевірку отриманого знання, визначають специфіку і сутність цієї діяльності».

Проведений контент-аналіз різних тлумачень поняття «дослідницька діяльність» у науковій літературі дозволив нам визначити дослідницьку діяльність як пізнавальну творчу діяльність, що розгортається за структурою наукового дослідження, спрямовану на відтворення існуючої та отримання нової інформації, результатом якої є нові знання про людину та світ, що характеризуються надійністю, обґрунтованістю, об'єктивністю, доказовістю і точністю.

Перейдемо тепер до розкриття змісту поняття «інноваційна діяльність».

Оскільки прикметник «інноваційна» є похідним від іменника «інновація», з'ясуємо спочатку сутність цієї категорії. Термін «інновація» походить від англійського слова «innovation», що складається з двох частин: основи "novatio" (лат.) - новизна, новація, оновлення і англійського префікса "in" – в, що у підсумку означає «введення новинок, новацій, новизни». Українським аналогом цього поняття вважається словосполучення «нововведення», що означає процес використання новизни.

Новація — це завжди щось нове: нове явище, новий матеріал, новий метод, новий порядок, нова технологія тощо. Для того, щоб новацію перетворити на інновацію, її необхідно впровадити у виробництво або сферу споживання. Відповідно до міжнародних стандартів інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, який дістав

втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності або новому підході до соціальних послуг [7, с.276; 8, с. 38].

Як свідчить проведений аналіз літератури, більшість дослідників розглядають інноваційну діяльність як процес «перетворення нових ідей у форму, прийнятну для виробництва і ринку; використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру» [9, с. 98]. О. Гончарова підкреслює, що це є «системна діяльність, спрямована на реалізацію нововведень на основі використання та впровадження нових наукових ідей, знань, підходів або трансформації відомих результатів наукових досліджень та практичних розробок у новий або вдосконалений продукт» [10, с. 89].

Визначивши мету і результат інноваційної діяльності, надалі зосередимо нашу увагу на переліку дій, що характеризують інноваційну діяльність. Є очевидним, що ці дії безпосередньо пов'язані з «життєвим циклом» інновацій, що являє собою часовий інтервал між виникненням ідеї та її практичним застосуванням і містить такі етапи:

1) зародження (виникнення) - пошук відповідних новацій як результатів завершених досліджень або їх цілеспрямована розробка;

2) створення – процес перетворення новацій на інновації;

3) освоєння - поява на ринку нового продукту, послуги, впровадження нової технології, застосування нового методу організації;

4) поширення (дифузія) - багаторазове повторення (тиражування) нововведення на аналогічних об'єктах, а також застосування в нових сферах та умовах, знаходження нових ринків збуту;

5) рутинізація - реалізація нововведення у стабільних, постійно функціонуючих елементах відповідних об'єктів, його масове споживання.

Оскільки при масовому введенні у господарський обіг та (або) суспільну діяльність продукт втрачає свою новизну і переходить з категорії інноваційних у категорію традиційних останній п'ятий етап вже не можна пов'язувати з інноваційною діяльністю.

Таким чином, з урахуванням здобутків наукової думки, можемо дати таке визначення інноваційної діяльності: це є складна системна діяльність, спрямована на створення та (або) впровадження нових знань, що включає комплекс дій, пов'язаних із зародженням, створенням, освоєнням і поширенням інновацій, результатом якої є нові продукти, послуги, форми організації та управління, що задовольняють суспільні потреби та забезпечують отримання економічного, соціального та інших видів ефекту.

З визначення інноваційної діяльності випливає, що вихідними об'єктами для неї є нові ідеї, знання, які посередництвом послідовних дій перетворюються на кінцевий продукт, тобто інновації. Але тут виникає питання: яким чином співвідносяться між собою процеси вироблення нового знання (дослідницька діяльність) та його практичного використання (інноваційна діяльність) і чи правомірним є включення будь-яких етапів дослідницької діяльності до складу інноваційної?

Для відповіді на це питання зосередимо нашу увагу на першому етапі «життєвого циклу інновацій», пов'язаному із зародженням інновацій. Як було зазначено вище, створення інновацій може відбуватися двома шляхами: або за рахунок пошуку (пошукова діяльність) і застосування вже готових новацій або за рахунок цілеспрямованого отримання нових знань (дослідницька діяльність) та доведення їх до рівня новацій. У другому випадку цей етап включає в себе дослідницьку діяльність як першу стадію інноваційної діяльності.

З іншого боку, не всі знання, отримані в результаті дослідницької діяльності, стають об'єктами інноваційної діяльності, оскільки вони не завжди націлені на практичний (комерційний) результат у формі отримання нових товарів, послуг тощо. Це є можливим лише за умови, якщо результати дослідницької діяльності будуть втілені у нові матеріали, технології, ноу-хау, організаційні, виробничі, управлінські системи та процеси, патенти, стандарти, методики, тобто доведені до рівня новацій, що можуть бути використані у

виробничому та (або) соціальному процесі з досягненням певного ефекту. Така складна діяльність, яка спрямована не лише на отримання нових знань, але й доведення їх до рівня новацій, була визначена нами як дослідницько-інноваційна (рис.1).

Рис. № 1. Взаємозв'язок дослідницької, інноваційної та дослідницько-інноваційної діяльності

Повертаючись до етимологічного аналізу словосполучення «дослідницько-інноваційна діяльність» можемо констатувати, що прикметники «дослідницька» та «інноваційна» не є рівноправними ознаками діяльності, оскільки характеризують принципово різні її види (пізнавальну та практичну), а це, відповідно, означає, що між компонентами складного прикметника «дослідницько-інноваційна» не можна поставити сполучник «та». В даному випадку прикметник «інноваційна» послідовно уточнює значення прикметника «дослідницька» («не лише дослідницька, але й інноваційна»), що також приводить нас до висновку, що дослідницько-інноваційна діяльність являє собою дослідницьку діяльність, що набуває ознак інноваційної (націлену на створення новацій, які можуть бути перетворені на інновації).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Узагальнюючи результати проведеного наукового пошуку можемо дати загальне визначення дослідницько-інноваційної діяльності як складної діяльності, що являє собою комплекс дій, пов'язаних з отриманням нових знань та їх перетворенням на конкретні новації (матеріали, методи, технології, програмний продукт, ноу-хау, організаційні, виробничі, управлінські системи та процеси тощо), впровадження яких забезпечить отримання економічного, соціального та іншого виду ефекту.

У контексті професійної підготовки фахівців під дослідницько-інноваційною діяльністю слід розуміти діяльність, спрямовану на систематизацію існуючих та отримання нових знань, формалізованих у вигляді продукту (метод, система, технологія, проект тощо), готового до практичного застосування у певному виді професійної діяльності з метою підвищення її ефективності.

Таким чином, дослідницько-інноваційна діяльність стає сьогодні обов'язковим компонентом будь-якої професійної діяльності, оскільки сучасні фахівці мають не лише вміти використовувати досвід, накопичений у певній галузі, а й постійно вдосконалювати та підвищувати ефективність своєї професійної діяльності, наповнюючи її новим змістом відповідно до умов інноваційного середовища.

Перспективами наших подальших досліджень є визначення змісту, видів та форм дослідницько-інноваційної підготовки фахівців на сьомому та восьмому кваліфікаційних рівнях вищої освіти.

Джерела та література

1. Постанова КМУ України від 23 листопада 2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» – // Офіційний портал Верховної ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 185 с.
3. Валгина Н. С. Орфография и пунктуация: справочник/ Н. С. Валгина, В. Н. Светлышева. – М.:ООО «Большая медведица», 2002. – 320 с.
4. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці: навч. посібник / Я. В. Крушельницька. – К.: КНЕУ, 2000. – 232 с.
5. Голуб Т. П. Організація дослідницької діяльності студентів технічних спеціальностей у межах курсу іноземної мови /Т. П. Голуб //Вісник Житомирського державного університету. Випуск 6 (72). Педагогічні науки.- С.117-121.
6. Зимняя И. А., Шашенкова Е. А. Исследовательская работа как специфический вид человеческой деятельности / И. А. Зимняя, Е. А. Шашенкова. – Ижевск, 2001. – 103 с.
7. Перебейнос Ю. В. Інновації та інноваційна діяльність як об'єкт державного регулювання: теоретичний аспект / Ю. В. Перебейнос // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 3. – с. 274-279.
8. Тарасова О. В. Теоретико-методологічні основи інноваційної діяльності підприємств / О. В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 1 (13). – С. 37-41.
9. Дяків О. Я. Інноваційно-креативна діяльність як ключовий чинник розвитку підприємства /О. Я. Дяків // Економіка, інновації, підприємництво. – 2013. – № 25(II). – С. 96-102.
10. Гончарова О. А. Структура інноваційної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови / О. А. Гончарова // Молодий вчений. – 2014. – № 1 (04). – С. 89-92.

References

1. CMU Ukraine of November 23, 2011 № 1341 "On approval of the National Qualifications Framework" - // Official Portal Verkhovna Rada of Ukraine. - [Electronic resource]. - Access: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Bilaknyha natsionalnoyiosvityUkrayiny / Acad. ped. Sciences of Ukraine; Ed. VG Kremen. - K., 2009.- 185 p.
3. Valgin N. S. Spelling and punctuation: a handbook / H. S. Valgin, V. N. Svetlysheva. - Moscow: ООО "Big Dipper", 2002. - 320 p.
4. Krushelnytska Y. Physiology and psychology of work, teach. /Y. A.V guide. Krushelnytska. - K.: KNEU, 2000. - 232 p.
5. Holub T. P. Organization research students of technical specialties within the course of foreign language / T. Mr. Golub // Bulletin Zhytomyr State University. Issue 6 (72). Teaching science.- p.117-121.
6. Zymnyaya I. A. ,ShashenkovaE.A. Research as a specific kind of human activity / And. A. Winter, E. A. Shashenkova. - Izhevsk, 2001.- 103 p
7. Perebeynos V. Innovation and innovation as an object of state regulation: theoretical aspect / V. Perebeynos // Theory and practice of public administration. - 2011. - Vol. 3. - p. 274-279.

8. Tarasova O. V. Theoretical and methodological basis of innovation enterprises / A. V. Tarasova // *Economics of Food Industry*. - 2012. - № 1 (13). - P. 37-41.

9. Dyakiv O. J. Innovation and creative activity as a key factor in the development of enterprise / O. // *J. Dyakiv economy, innovation, entrepreneurship*. - 2013. - № 25 (II) .- p. 96-102.

10. Goncharova O. A. Structure innovation of future foreign language teacher / AA Goncharov // *The young scientist*. - 2014. - № 1 (04) .- p. 89-92.

Меняйло В. Определение сущности понятия «исследовательско-инновационная деятельность» в контексте профессиональной подготовки высококвалифицированных специалистов. В данной работе с точки зрения деятельностного подхода проведен теоретический анализ таких понятий как «исследовательская деятельность», «инновационная деятельность», предложено их авторское определение, а также установлена взаимосвязь между этими категориями, которая позволила раскрыть сущность феномена «исследовательско-инновационная деятельность» как сложного вида деятельности (познавательная и практическая), направленная на получение новых знаний и доведение их до уровня новаций, внедрение которых обеспечит необходимый экономический, социальный эффект. В контексте профессиональной подготовки высококвалифицированных специалистов, в частности ее исследовательско-инновационной составляющей, это означает деятельность, направленную на систематизацию имеющихся и получение новых знаний, формализованных в виде продукта (метод, система, технология, проект и др.), готового к практическому применению в определенном виде профессиональной деятельности с целью повышения ее эффективности.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, инновационная деятельность, исследовательско-инновационная деятельность.

Meniailo V. The definition of the essence of the concept of "research and innovation" in the context of training of highly qualified specialists. In this paper, in terms of the activity approach a theoretical analysis of such concepts as "Research Activities", "innovation", proposed to their own definition, as well as the interrelation between these categories, which allowed to reveal the essence of the phenomenon of "research and innovation" as a complex activity (cognitive and practical), aimed at obtaining new knowledge and bringing them to the level of innovation, the implementation of which will provide the necessary economic, social effect. In the context of training of highly qualified specialists, in particular its research and innovation component, which means activities aimed at systematizing the existing and acquiring new knowledge, formalized in videprodukta (a method, system, technology, design, and others.) Ready for practical application in a particular a professional activity in order to increase its effectiveness.

Keywords: research, innovation, research and innovatsionnaya deyatelnost.

УДК [378:373.3].09

Наталія Ольхова – Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки (м. Луцьк)

Підготовка студентів до реалізації інтегрованого навчання в початковій школі

У статті висвітлено наукові підходи до суті інтегрованого навчання. З'ясовано характеристику понять «інтеграція», «інтегроване навчання», «інформаційно-комунікаційні технології». Акцентовано ключові положення щодо успішної реалізації інтегрованого навчання в початкових класах із застосуванням вищевказаних технологій. Визначено аспекти підготовки вчителя початкової школи до реалізації інтегрованого навчання засобами ІКТ. Виокремлені основні критерії ефективності досліджуваного процесу.

Ключові слова: інтегроване навчання, інтеграція, інформаційно-комунікаційні технології, студент, початкова школа, вчитель, комп'ютер.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до реалізації інтегрованого навчання зумовлена об'єктивними потребами сучасного суспільства у забезпеченні високої якості освіти й відповідно необхідністю вдосконалення рівня кваліфікації конкурентоспроможного фахівця. Постає питання обґрунтування наукових засад підвищення професіоналізму майбутнього вчителя, здатного адаптуватися до швидких змін, освоєння новітніх технологій. Важливим аспектом дослідження означеної нами проблеми є підвищення фахової підготовки вчителя початкових класів шляхом поєднання традиційних методик навчання і сучасних інформаційних технологій.